

УДК 338.486.2:657.432(045)

DOI 10.31339/2617-0833-2019-1(26)-229-232

УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ТУРИСТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Токар Я.І., Дем'ян Я.Ю., Петра Зарицова

ACCOUNTS RECEIVABLE MANAGEMENT OF TOURISM ENTERPRISES

Tokar Yaryna, Demian Yaroslava, Petra Zarytsova

Туристичний ринок висококонкурентний. Саме тому менеджмент туристичних підприємств не завжди орієнтований на готівковий розрахунок. Іноді необхідною умовою їх існування є надання послуг у кредит, особливо, якщо це характерне для практики розрахунків найбільших конкурентів.

При цьому для менеджменту підприємств, що реалізують туроператорську діяльність, таке управління найбільш значуще, у зв'язку із вагомою часткою господарських операцій, що реалізуються через рух грошових коштів та фінансової документації (минаючи фазу матеріальних потоків). Фактично, туроператорська діяльність неминуче формує значні обсяги дебіторської заборгованості, накопичення яких, у період інфляції та валютних коливань, економічно не доцільне (у зв'язку із знецінюванням та зростанням трансляційних валютних ризиків).

Ключові слова: дебіторська заборгованість, інкасування, акцепт векселів, туроператорська діяльність.

The tourist market is highly competitive. That is why management of tourist enterprises is not always focused on cash. Sometimes the necessary condition for their existence is the provision of credit services, especially if this is typical of the practice of calculating the largest competitors. Thus, according to Ernst & Young, by the year 2016 more than 59% of domestic tourism business entities provide a significant part of the purchase of services in credit (the amount of which is determined by the level of relations that have developed). Therefore, the main task of management, outlined by an enterprise operating in a market environment, is the effective management of current accounts receivable (hereinafter - AR). Namely, the debts of counterparties to be returned in the current operating period. This is due to the impact of this balance sheet on the overall level of liquidity, solvency, profitability invested in business financial resources.

At the same time for the management of enterprises that carry out tour operator activities, such management is most significant, in connection with a significant share of economic transactions, realized through the movement of funds and financial documentation (by passing the phase of material flows). In fact, tour operator activity inevitably generates significant amounts of receivables, accumulation of which, during the period of inflation and currency fluctuations, is not economically feasible (due to depreciation and the growth of translation currency risks).

Taking into account the specifics of the enterprises' activity in the defined sphere, and the existing algorithmic models of regulation of current receivables (in particular, Blank I.O., Soboleva O.O., Sobolevoy I.I.), we have been allocated the following stages of managerial influence of management: state identification AR; analysis of the role of AR; determining the possibility of obtaining additional profit by increasing the volume of sales on credit.

Key words: receivables, collecting, acceptance of bills, tour operator activity.

Ураховуючи специфіку діяльності підприємств, окресленої сфери, та існуючі алгоритмічні моделі регулювання поточної дебіторської заборгованості (зокрема, Бланка І.О., Соболева О.О., Соболевої І.І.), нами були виділені наступні етапи управлінського впливу менеджменту: ідентифікація стану ДЗп; аналіз ролі ДЗп; визначення можливості

отримання додаткового прибутку за рахунок збільшення обсягів продажу у кредит

Щодо стану окресленого активу, першочерговою є ідентифікація можливості його інкасування, а також змін у часі. З цією метою використовується модель чистої реалізаційної вартості дебіторської заборгованості, як суми, яка утворилася внаслідок наданих клієнтові послуг але за вирахуванням резервів сумнівних боргів (представляє активи, що резервується для покриття тієї частини боргу, яка у майбутньому може бути визнана безнадійною заборгованістю, за умови, що вона є грошовою, а не товарною, від. до п. 11 П(С)БО 10). Констатуємо, що об'єктом першочергової уваги має бути ситуація, за якої менеджмент поступово збільшує кількість туристичних послуг, наданих у кредит, при відповідному збільшенні безнадійної дебіторської заборгованості (а саме такої, що не погашена в оговорені терміни та відповідає умовам означеним у п. 4 П(С)БО 10 та п. 11 П(С)БО 10) [5].

Щодо для дослідження змін у часі доцільним є використання таких базових алгоритмічних моделей, як:

1) відволікання оборотних коштів у поточну дебіторську заборгованість за послуги (далі - КОАдз). Значущість показника обумовлена його інформативністю, щодо обсягу коштів, які спрямовані у грошову заборгованість за зобов'язаннями, що має бути повернута протягом поточного операційного циклу [1,2];

2) інкасування поточної дебіторської заборгованості за послуги (далі - Кідз), як частини боргу, для якої рекомендована процедура акцепту векселів. Наприклад, практичне застосування моделей за балансовими даними ПАТ Світ-Туризму (рис. 1) ілюструє збільшення обсягу коштів, що відволікаються у поточну дебіторську заборгованість за послуги (див. поліноміальний тренд) при накопиченні заборгованості, що підлягатиме інкасуванню (див. експоненціальний тред). Частіше за все, це характерне для суб'єктів, які при заключенні договорів чітко не оговорюють терміни сплати за надані / реалізовані послуги.

Дослідження ролі активу у фактичній тривалості операційного циклу (фінансового та загального) слід починати з визначення середнього періоду його інкасування [3]. Якщо проілюструвати дієвість алгоритму за даними ПАТ Світ-Туризму, то значення ДЗп за послуги у фактичній тривалості такого циклу складатиме ≈ 92 дні. Зрозуміло, що оскільки немає загально прийнятих нормативів, щодо показника, отримане значення не має інформаційного навантаження. Разом з тим, ці дані є елементами моделей прогнозування ефекту від інвестування коштів у дебіторську заборгованість, у майбутніх періодах.

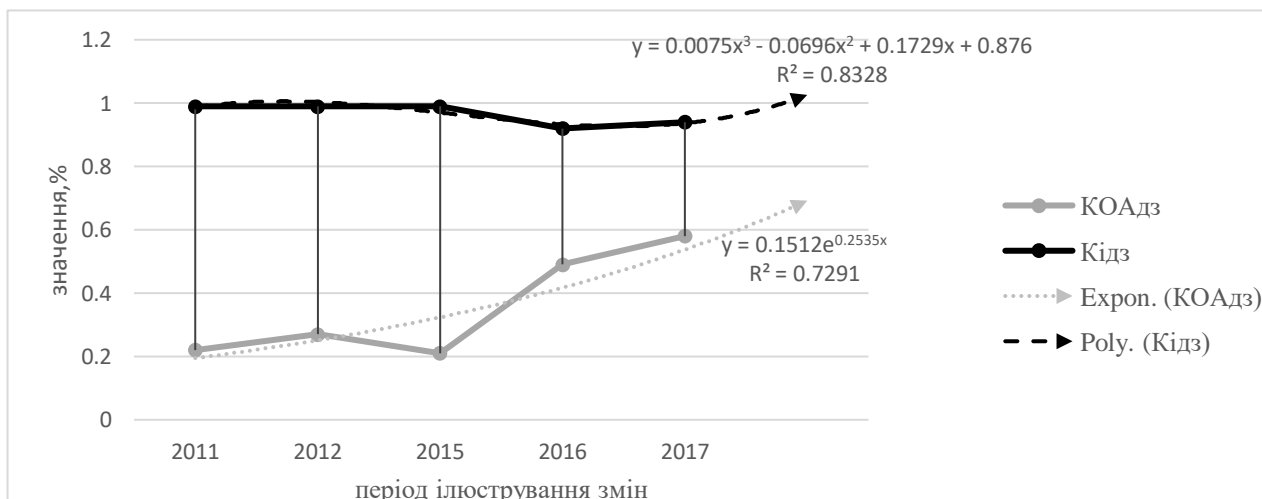

Рис. 1. Значення параметрів КОАдз та Кідз ПАТ Світ-Туризму, 2011-2019 рр.*

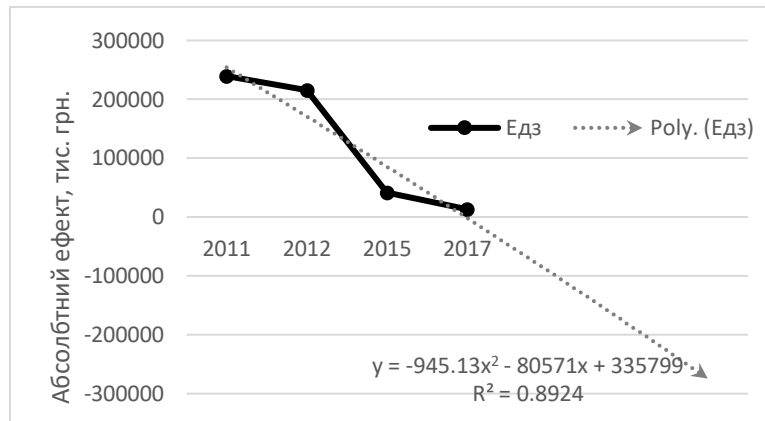
Примітка.

*(розраховано автором за даними ПАТ Світ-Туризму)

Такий розрахунок доцільно проводити у динаміці, із застосуванням такого елемента апарату технічного аналізу, як лінія тренду, що саме і формує прогноз майбутніх значень [4].

Крім того, нами звернено увагу на доцільності використання дворівневої моделі, що передбачає [1]: абсолютне (далі - Едз) та відносне прогнозування ефекту (далі - КЕдз).

Відповідне прогнозування за балансними даними ПАТ Світ-Туризму (рис. 2.) ілюструє науково обгрунтовану імовірність зниження ефекту від інвестування коштів у майбутніх періодах (2018-2019 рр.). Дієвість моделі визначають данні, щодо значень ефекту за 1 квартал 2018 р. (за яким КЕдз = -0,02).

Переведення абсолютного ефекту у відносний:

2011г.- КЕдз = 0,29 (Едз=239476,6 грн.);

2012г. - КЕдз =0,2 (Едз=215296,4 грн.);

2015г. - КЕдз =0,04(Едз=41160,7 грн.);

2017 г. - КЕдз =0,01 (Едз=13200 грн.)

Рис.2. Значення параметрів ефекту інвестування коштів у дебіторську заборгованість ПАТ Світ-Туризму

Примітка.

*(розраховано автором за даними ПАТ Світ-Туризму)

Констатуємо, що результати прогнозування орієнтовані на рішення менеджменту, щодо можливості отримання додаткового прибутку за рахунок збільшення обсягів продажу у кредит [1]. Це пов'язане з тим, що накопичення обсягів комерційного кредиту доцільне до тієї межі, коли ефективність інвестування коштів у дебіторську заборгованість не сягне 0. Крім того, досить інформативним параметром, що орієнтує систему менеджменту на обгрунтовані рішення, є інформованість, щодо оптимальної суми оборотних коштів, які спрямовуються у дебіторську заборгованість (ОКдз). Фактично, при її використанні в розрахунках, даних, можна встановити наскільки фактична сума дебіторської заборгованості відхилялася від оптимальної (тобто, де ефект отриманий від інвестування буде найвищий) [1].

Список використаних джерел

1. Бланк И.А. Энциклопедия финансового менеджера. Т.1: Концептуальные основы финансового менеджмента / И.А. Бланк. — 2-е изд., стер. — М.: Омега-Л ; Киев : Эльга: Ника-Центр, 2008. — 445 с.
2. Гоблик В. В. Кластерні ініціативи регіонів в умовах інтеграційних процесів України / В. В. Гоблик, Я. Ю. Дем'ян, Вл. В. Гоблик // Глобальні та національні проблеми економіки. – Миколаїв, 2015. – Випуск 5. – С. 678-683.
3. Гоблик В. В. Економічна суть кластерів та особливості їх утворення і функціонування у туристично-рекреаційній сфері / В. В. Гоблик // Науковий вісник УжНУ. Серія «Економіка». Вип. 24. – Ужгород, 2007. – С.151-159.
4. Регулювання трудовіграційних процесів в транскордонному регіоні: колективна монографія/ За заг. ред. д.е.н., проф. Пітюлича М. І./ М.І.Пітюлич, В.В.Гоблик, Т.Д.Щербан [та ін.]. – Мукачево: Вид-во МДУ, 2015 р. – 148 с.
5. Ярина Іллівна Токар, Ярослава Юріївна Дем'ян : Менеджмент запасів туристичного підприємства / Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics», №9 (2018).

References

1. Blank, Y. A. 2008. *Entsyklopedyya fynansovoho menedzhera. T.1: Kontseptual'nye osnovy fynansovoho menedzhmenta [Encyclopedia of financial manager. T.1: Conceptual foundations of financial management]*. 2nd ed. Moscow: Omega-L; Kiev: Elga: Nick Center.
2. Hoblyk, V. V. and Dem'yan, Ya. Yu., 2015. Klasterni initsiatyvy rehioniv v umovakh intehratsiynykh protsesiv Ukrayiny [Cluster initiatives of regions in the conditions of integration processes of Ukraine]. *Global and national problems of the economy*, 5, pp. 678-683.
3. Hoblyk, V. V., 2007. Ekonomichna sut' klasteriv ta osoblyvosti yikh utvorennya i funktsionuvannya u turystychno-rekreatsiyniy sferi [Economic essence of clusters and peculiarities of their formation and functioning in tourist and recreational sphere]. *Scientific herald of Uzhgorod National University. Series: Economics*, 24, pp.151-159.
4. Pityulych, M. I., Hoblyk, V. V., Shcherban, T. D.; Pityulych, M. I. ed., 2015. *Rehulyuvannya trudemigratsiynykh protsesiv v transkordonnomu rehioni [Regulation of labor migration processes in the transboundary region]*. Mukachevo: MSU Publishing House.
5. Tokar, Ya. I. and Dem'yan, Ya. Yu., 2018. Menedzhment zapasiv turystychnoho pidpryyemstva [Management of inventories of the tourist enterprise]. *Modern Economics*, 9.